

له (بنچینه فیهی یه کان)

القواعد الفقیهیه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ده گوتری (فقیه) واته : تیگه یشتوو

له قورئان و حه دیس .

خوینهری بهر پز :

ئاشکرایه که ئاینی پیروزی ئیسلام
خاوه نی به رو بوومیکی زانستی گوره یه ،
وه ئهم به رو بوومه له سه ره تای
ئیسلامه وه ده ست کراوه به کۆکردنه وه ی
له لایه ن کۆمه لیک له زانایانی ئهم ئاینه ،
وه یه کیکی له م زانستانه که بایه خیکی
باشی پی دراوه زانستی فیهی : واتا
تیگه یشتنی قورئان و حه دیس^۱ ،
هه ره که پیغه مبه ر ﷺ فه رمویه تی (من
یرد الله به خیراً یفه هه فی الدین)^۲ واتا
هه رکه سی خوی گوره بیه وی

به خته وه ری بکا ئه وه له ئاینی پیروزی

تی ئه گه ئینی . وه ئه وکه سه ی ئهم

تیگه یشتنه وه ده ست دینی پی

جا له به ر فراوان بوونی ئهم زانسته ، وه
هاتنه کایه ی کۆمه لیک پروداوی تازه
له ژبانی ئاده میزاد ، هه ندیک له زانایانی
ئیسلام ده ستیان کرد به دانانی چه ند
بنچینه یه که بو ئهم زانسته پیروزه ،
تا وه کو ببیتته یاریده ده ریکی باش بو
کۆکردنه وه وه یه که سه رچاوه ی یه تی ئهم
زانسته ، وه شایانی باسه فیروون و
زانینی ئهم بنچینه نه باشتین هۆکاره بو
ئاسان کردن و تیگه یشتن له حوکمه
فیهی یه بلاوه کان و له به رکردنیان ،
چونکه هه ر بنچینه یه ی کۆکه ره وه ی
چه ند باسیکی په رش و بلاوه ، به
وته یه کی کورتی کۆکه ره وه .

به باشمان زانی پیناسه ی ئهم زانسته

بکه ین به ر له چوونه ناوه رۆکه که یه وه .

پیناسه ی ئهم زانسته

^۱ پیناسه یه کی باشتر بو ئهم زانسته بریتیه له (معرفة الأحكام
العملية بأدلتها التفصيلية).

^۲ رواه البخاري.

واته به هوی زانینی حوکمی قاعیده که،
 حوکمی هه موو ئه و باسانه ده زانریت که
 قاعیده که گرتونیه ته خو.

بو نمونه : رسته ی (الیقین لا یزول
 بالشک) بنچینه یه کی فیهی یه ، یه عنی
 یه قین به گومان لاناچیت .

واته گومان دلنیا یی لانا بات .

ئه م بنچینه یه له زورینه ی بابه ته کانی
 شه ریه تدا به کار دیت و سودی لی
 وهرده گیریت . وه چهنده ها بابه تی
 فیهی حوکمه که یان ده زانریت به هوی
 ئه م قاعیده یه وه .

بو نمونه :

(۱) له دست نویژدا :

ئه گه ریه قینت هه بوو که دست
 نویژت گرتوو ه پیش ماوه یه ک ، به لام له
 گومان دایت “ ئایا دست نویژه که ت
 شکاوه ، یا نا ؟ .

ئه وه لی ره قاعیده که دیت ه پیشه وه و
 رزگارت ده کات له م دوو دلیه و پیت ده لیت :
 دست نویژ گرتنه که ت یه قینه ، له به ره وه
 لاناچیت و حوکمی هه لوه شان ه وه ی بو
 ناکریت . وه گومانی دست نویژ شکان
 یه قینی دست نویژ گرتنه که لانا بات .

(۲) له نویژدا :

القواعد الفقهية : له دوو ووشه پیک
 هاتوو ه :

۱- **القاعدة** : که له زمانی عه ره بیدا
 به مانای (الأساس) دیت واته بنچینه .

۲- **الفقه** : ئه میش له زمانی عه ره بیدا
 به مانای (الفهم) دیت واته تیگه یشتن .

به لام ئه م زانسته (القواعد الفقهية) لای
 زانایانی ئه م زانسته ئه م دوو پیناسه یه ی
 هه یه :

۱- (حکم أعلیٰ) تآقی تحتہ مسائل فقہیة
 فرعیة ، یُتعرّف من خلاله علی أحكام تلك
 المسائل)^۳

۲- (قضیة کلیة ینطبق علی جمیع جزئیاتها
 أو أكثرها ، تُعرّف أحكامها منها)^۴ .

له پروانگه ی ئه م دوو پیناسه یه ، بو مان
 درده که ویت که قاعیده ی فیهی بریتیه
 له حوکمی زورینه که ده بیت ه مایه ی
 کوکه ره وه بو چهنده باسیکی له یه ک بلاو،
 پاشانیش دیاریکردنی حوکمی شه ریه ت
 بو ئه م چهنده باسه .

که واته هه ر یه ک له بنچینه فیهی یه کان
 چهنده ها بابه ت و مه سائل ده گرنه خو
 حوکمه کانی پروون ده کاته وه .

^۳ پروانه کتبی (مجموعة الفوائد البهية علی منظومة القواعد الفقهية
) : که دانه ره که ی شیخ صالح بن محمد بن حسن الأسمری .

^۴ پروانه کتبی : القواعد الفقهية ودورها فی إثراء التشريعات الحديثة
 : د . محمد هلال السرحان .

که بوونه ته بنچینه یه کی ته او ، وه هه روه ما بوونه ته پالپشتیکي ته او ویش بو وته یی ته و زانایانه یی که هه لساون به م ته رکه پیروزه . وه نمونه ش له و ئایه ته پیروانه :

(مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ)^۵ .

(وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ)^۶ .

(لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا)^۷ .

(وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا

إِلَّا وُسْعَهَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ)^۸

(وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى)^۹ .

(وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى)^{۱۰} .

وه هه روه ما فه رموده کانی پیغه مبر ییش ﷺ ، له م بواره دا دهنه پال پشنتیکي ته او بو ته م بنچینانه وه کو چوڼ فه رموده کانی خوی گوره بوونه ته پال پشنتیکي ته او^{۱۱} .

ته گه ر که وتیته گومان “ ئایا دوو په کعه ته کړدوه یان سی ؟ . ته وه قاعیده که دیته وه مهیدان و کیشته بو حل ده کات و پیت ده لیت :

دوو په کعه ته که ، که که مه که یه یه قینه ، به لام سییه که که زوره که یه گومانه “ وه گومان یه قین و دلنیا یی پی لاناچیت ، له بهر ته وه له سر که مه یه قینه که حیساب بو نویه ژه که ته ده که یه و زوره گومان لی کراوه که حیساب ناکه یه .

(۳) له پوژودا :

ته گه ر که وتیته گومانه وه ، ئایا ته مړو کوتایي شه عبانه ، یا یه که م پوژي په مه زانه ؟ .

ته وه لیره ش سود له قاعیده که ده که یه و به گومان پوژو ناگریت ، تا دلنیا نه بیت .

وه له چه نده ها بابه ت و بواری تریشدا سود له م قاعیده فیقه یی وه رده گیریت .

به لگه و پالپشته کانی

بنچینه فیقه یی به کان

وه له راستیدا پالپشت و بناغه یی ته م بنچینانه ده گه ریته وه بو ده قی قورئان و فه رموده کانی پیغه مبر ﷺ ، هه ربویه له قورئاندا کومه لیک فه رموده ده بینین

^۵ (المائدة: من الآية ۶).

^۶ (الحج: من الآية ۷۸).

^۷ (البقرة: من الآية ۲۸۶).

^۸ (الأعراف: ۴۲).

^۹ (الأعام: من الآية ۱۶۴).

^{۱۰} (النجم: ۳۹).

^{۱۱} ناگدار کړدنه وه یه بو ته و که سانه یی جیاوازی ده خه نه نیوان قورئان و حه دیس له کاتی ئیش پی کړدنیان ، به لام ده بینین

وه ئه م بنچينه په به سودترین و گه وره
ترین بنچينه په " چونکه په يوه سته به
همو بواره کانی زانسته وه ، وه ده بیته
هله سته ننگینه ری چاکی و خرابی کاره کان ،
وه بناغی ئه م بنچينه په ده گه پښته وه بؤ
فه رموده که ی پیغه مبه ر ﷺ :
(إنما الأعمال بالنیات وإنما لكل امرئ ما
نوی) .

که واته همو کرده وه یه که به گویره ی
مه به سته خاوه نه که یه تی . وه مه به سته ی که
نیه ته ، دوو پله ی گرنگی هیه :
۱- جیا کردنه وه ی عیباده ت له عاده ت
وه ک پوژو گرتن : هندی جار ئاده میزاد
خوی له خواردن و خواردنه وه ده گریته وه
به مه به سته په رستنی الله ، وه جاری
واش هیه مه به سته خوی پاریزی په له
نه خوشی ، وه جیا که ره وه له نیوان ئه م
دوو کرده وه یه دا ته نها (نیه ته)

۲- جیا کردنه وه ی عیباده ت له کان
له یه کتری ، وه ک جیا کردنه وه ی نویژیک
له نویژیکی تر.

بؤ نمونه نویژی نیوه پو و عه سر ئه گه ر
پښواریک له سه فه ردا ئه نجامیان بدات ،
به یه که وه به کورت کراوه یی ئه نجامیان
ده دات . ده بینین نیه ته که یه ده بیته هوی
جیا کردنه وه ی هردوو نویژه که له یه کتری

وه نمونه ش له فه رموده کانی
پیغه مبه ر ﷺ :

(إنما الأعمال بالنیات) ^{۱۲} .

(لا ضرر ولا ضرار) ^{۱۳} .

وه پیغه مبه ر ﷺ کاتیک پرسیاریکی
ئاراسته بکرایه ، وه لامیکی ده دایه وه
به وته یه کی کورتی پیر و اتا ، هه ر وه کو
خوی ده فه رمویت :

(بُعْثْتُ بِجَوَامِعِ الْكَلِمِ) ^{۱۴} .

وه له مه وه بؤ مان ده رده که ویت ، که
پیوسته له سه ر موسولمانان بایه خیکی
باش بدن به فیروونی ئه م بنچینه به
یارمه تی خوی گه وره ، وه له م پوه وه
ئیمه ش به باشمان زانی که ده ست بکه ی
به باس کردنی چند بنچینه نه یه که
زانایان باسیان کردوه ، ئه ویش به سود
وه رگرتن له چند کتیب و نامیلکه یه که
دانراون له م بواره دا .

بنچینه ی په که م

(الأموار بمقاصدها)

واته : (هه موو کاریک به پیی مه به سته که یه تی)

پیغه مبه ر ﷺ ده فه رمویت (ألا وإن أوتيت القرآن ومثله معه)
آخرجه : د (۴۶۰۴) و أحمد (۱۷۱۰۸) .

^{۱۲} متفق علیه

^{۱۳} ابن ماجه ۲۳۴۱ وحسنه الألبانی

^{۱۴} البخاري ۲۹۷۷

۲- (لا ثواب إلا بالنية)

واته پاداشت نيه به بې نيه ت . چونكه جيگير بووني پاداشت له كرده وه و په رستنې الله ، په يوه سته به بووني نيه ت پاكي “ جا بويه مال به خشين به نيه تي ناوو شوهره ت و پيا كړدن پاداشتي نيه .

ليړه دا كوټايي دينين به م به شه ، به و هيوايه ين بيټه مايه ي سودبه خشين به خومان وسه رجه م خوينه راني گوڅاري تازه ، وه پشستيوان به خوا به رده وام بووني ده بيټه چاوپوشنكه ره وه ي مووسولمانان بو پښتانه پښتانه .

وه الله يارمه ته تي ده ري هه موو موسولماننيكي نيه ت پاك بيت بو پښتانه پښتانه .

والحمد لله رب العالمين

له ناماده كړدني

۱- ماموستا : نازاد حسين برزو

ده رچووي دراستي نيسلامي

۲- ماموستا عبدالسلام رؤوف محمد

ده رچووي كوليژي شه ريعة ت

، له گه ل ټه وه ي له يه ك كات و جيگه دا وه به يه ك شيوه ټه نجام دراون .

وه ټه م بنچينه يه چه ند بنچينه يه كي تري لي ده بيټه وه :

۱- (العبرة في العقود للمقاصد والمعاني ، لا للألفاظ والمباني) .

واته : له په يمان به ستندا حيساب بو نيه ت و مه به ست و واتا ده كرټ ، نه ك بو وتو دارپشتن .

ليړه وه بو مان ده رده كه ويټ كه دامه زراندي په يمان به ستن و نيش و كار له نيه ت دايه نه ك له وشه كان ، هر بويه ټه گه ري كه ي ووتې ټه م خانووه م بيت به خشيني به سه ياره كه ت ټه م (عه قده) به كړين و فروشتن داده نريت نه ك به به خشين .

۲- (دليل الشيء في الأمور الباطنة يقوم مقامه)

واته كاره شاراوه كاني ټاده ميزاد ده رده كه ون به كاري ټاشكراي خوي . جا له به رټه وه ي كاره شاراوه كان نازانرين ، له م كاته دا به لگه كه ي جيگه ي ده گريټه وه . بو نمونه به كار هيناني كه ره سه ي كوشتن ، به لگه يه له سه ر مه به ستي كوشتن ، هه رچه نده بكوريش وا ده ريپرټ مه به ستي كوشتن نه بووه